

OBRANA EGALITARNIH VRIJEDNOSTI U SUVREMENOM HRVATSKOM DRUŠTVENOM I USTAVNO-PRAVNOM PORETKU: PREISPITIVANJE TEORIJE EGALITARNOGA SINDROMA

Domeniko Kvartuč

student 3. godine Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
E-adresa: domeniko.kvartuc01@gmail.com

Pregledni rad

UDK 316.752:342.4(497.5)
Rad primljen 29. ožujka 2021.

Valentino Kuzelj

student 4. godine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
E-adresa: valentino.kuzelj01@gmail.com

Sažetak

U radu se pristupa obrani egalitarnih (socijalnih) vrijednosti u suvremenom hrvatskom društvu. U tom se smislu ispituje validnost temeljnih postavki i sastavnih komponenata teorije tzv. egalitarnoga sindroma Josipa Županova. Izvodi se zaključak o pogrešnosti etiketiranja egalitarnih vrijednosti kao neprihvatljivih i nepoželjnih korištenjem kliničkog epiteta "sindromatski". Potom se izlažu pokušaji empirijske potvrde prisutnosti egalitarnoga sindroma u hrvatskom društvu od strane pojedinih autora te se ističe promašenost takvih istraživanja s obzirom na to da je moguće dokazivati postojanje pojedinih vrijednosti koje se kao građevne komponente pojavljuju u okviru Županovljeve teorije, ali je promašeno dokazivati njihovo (pretpostavljeno) "zajedničko manifestiranje" u obliku svojevrsnog "društvenog oboljenja". Imajući na umu da je grupiranje pojedinih vrijednosti pod kapu egalitarnoga sindroma artificijelno, svaki pokušaj empirijske provjere mora se zaustaviti na ispitivanju postojanja građevnih komponenti (pojedinih društvenih vrijednosti) koje, same za sebe i izvan Županovljeve teorijske konstrukcije, nisu a priori negativne. Naposljetku, ističe se važnost egalitarnih vrijednosti pri konstituiranju suvremenih europskih demokratskih poredaka te se apostrofira predanost hrvatskog ustavotvorca konceptu socijalne države i načelu socijalne pravde.

Ključne riječi: *egalitarni sindrom, egalitarne vrijednosti, društvene vrijednosti, socijalna pravda, redistributivno načelo*

1. UVOD

Prelaskom iz jednog oblika državnog ustrojstva u drugi, tj. iz socijalističkog društvenog konteksta u novi, karakteriziran kapitalističkim tendencijama, kolektivna svijest hrvatskih građana trebala se suočiti i s nužno novim oblikom interpretiranja zajedničke stvarnosti kroz epistemu (franc. *épistémè*)¹ naslijeđenu iz prošlog sustava. Društvene vrijednosti, norme, obrasci ponašanja i sustavi mišljenja, kao “postvarene” kolektivne društvene činjenice proizišle iz udruženih subjekata (pojedinaca) mijenjaju se znatno sporije od njima ekstrinzičnih događaja iz svakodnevnog iskustvene zbilje, pa bili to i prijelazi iz jednog društvenog konteksta u drugi. Županov pretpostavlja da se takav vrijednosni prijelaz može opisati konceptom specifičnih naslijeđenih socijetalnih vrijednosti koje naziva “egalitarnim sindromom” ili “uravnilovkom”, a koje predstavljaju zapreku velikim procesima modernizacije i razvoju industrijalizma osnaživanjem etatizma u ekonomiji i politici.² U radu se stoga razmatra teorija egalitarnoga sindroma Josipa Županova kao skupa komponenti koje opisuju naslijeđene vrijednosti u hrvatskom društvu nakon raskida formalnih veza s prethodnim državnim uređenjem.

Iako je moguće govoriti o strukturiranom načinu razmišljanja koje bi trebalo detaljnije empirijski istražiti, problemi se pronalaze već u koncipiranju teorije s obzirom na to da se proglašavanjem bilo kojeg društvenog fenomena “sindromom” autor kreće na granici objektivnosti i subjektivnosti te nerijetko iznosi vrijednosno nabijene stavove (stavljajući ih u negativan kontekst). Stoga je potrebno provjeriti koliko je zaista pojedina društvena vrijednost objektivno negativna i nepoželjna, a u tu svrhu može se promotriti jezik kojim je navedena teorija konstruirana i kodificirana u specifičan narativ. Također, egalitarnost kao društvenu vrijednost treba smjestiti u kontekst modernih socijalnih država imajući na umu njihovu neporecivu važnost pri konstituiranju suvremenih europskih demokratskih poredaka. Radi toga valja promotriti normativni značaj ustavnog koncepta socijalne države kao temeljnog državnog cilja usmjerenog na uspostavljanje socijalno pravednoga poretka.

U suvremenoj hrvatskoj sociološkoj i društvenoj teoriji koncept egalitarnog sindroma pojavljuje se kao rezultat specifičnih društvenih zbivanja u trenutku kad se, raskidom s prethodnim (socijalističkim) poretkom, Republika Hrvatska (u nastavku: RH) našla u novom vrijednosnom i tržišnom kontekstu. Pritom se teorija egalitarnog sindroma javlja kao pokušaj objašnjenja novonastalog društvenog stanja, a to čini (artificijelnim) konvergiranjem osobnih vrijednosti i stavova građana u jedan set vladajućih normi.³ Kreiranje ovakve makroteorije prvenstveno etiketira ponašanje i racionalnost znatnog

¹ Vidi Foucault, Michel, *The Archaeology of Knowledge*, Routledge, London, 2002., str. 183.; Foucault, Michel, *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*, Routledge, London, 2010., str. 211.–212.

² Županov, Josip, *Kraj samoupravnog socijalizma – Da li i kraj socijalizma?*, Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, br. 29=451, 1990., str. 167.

³ Županov, Josip, *Poslije potopa*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1995., str. 176.

broja pojedinaca “sindromatskim”, tj. klinički bolesnim, a zatim pretpostavlja neupitnu i čvrstu društvenu epistemu koja prodire u psihi pojedinca te se postavlja kao jednodimenzionalna mogućnost deskripcije stvarnosti. Takav oblik teorije potvrđuje tzv. fenomen proizvodnje ludila (engl. *the manufacture of madness*) u sferama gdje se određene diskurzivne prakse žele, svjesno ili nesvjesno, proglasiti nepoželjnima i neprijateljskima, a onda nužno i iracionalnima.⁴ Egalitarni sindrom u tom se smislu ponajprije obrušava na kolektivizam, kojeg kapitalizam često ideološki nepravедno etiketira inherentno negativnim elementom nekog društva.⁵

Teorija egalitarnog sindroma izgrađena je na temelju predodžbe socijalističkog društva prije osamostaljenja RH te se smatra kako su iz njega naslijeđene određene posljedice: u sferi društvenog ugovora između države i građana; vrijednosti, stavova i ponašanja koje je država nastojala transmitirati populaciji; te stanje društvene anomalije nakon raskida sa socijalizmom.⁶ Mogućnost spoznaje pojedinca pritom je dokinuta, a njegova je psiha podređena čvrstoj društvenoj epistemi: predstavljanjem snažnog ideološkog aparata države koji, djelujući kroz niz institucija,⁷ kodificira određene setove metanarativa o svijetu te preko njih omogućava jednodimenzionalnu spoznaju stvarnosti kroz prizmu socijalizma. Županov pretpostavlja kodiranje specifičnog diskursa od strane države koji se potom direktno prenosi populaciji iz čega slijedi upitan dio takve transmisije: pretpostavlja se kako pojedinci preuzimaju diskurs “moćnog propagandnog stroja”⁸ bez ikakvog propitivanja njegove istinitosti. Umjesto toga, oni se postavljaju u dominantno-hegemonijske položaje⁹ iracionalnih i poslušnih radnika te proizlazi da pojedinac djeluje na granici utilitarizma i egalitarizma,¹⁰ tj. želi živjeti bolje u odnosu na druge, istovremeno strahujući od negativnog vrijednosnog suda proizišlog iz osjećaja relativne depriviranosti drugih pripadnika društva. Građani počinju predstavljati teoretske konstrukte (*homuncule*)¹¹ lišene individualnih konfiguracija ličnosti i psihe te su uronjeni u neporecivu i apsolutnu epistemu kojoj Županov pridaje neuništiv značaj: objektivan diskurs koji je RH nepromijenjeno naslijedila u doba svoje neovisnosti.

⁴ Szasz, Thomas, *The Manufacture of Madness: A Comparative Study of the Inquisition and the Mental Health Movement*, Syracuse University Press, New York, 1997., str. 13.

⁵ Cooper, David, *The Language of Madness*, Penguin Books, London, 1980., str. 113.

⁶ Županov, Josip, *The Social Legacy of Communism*, Društvena istraživanja, god. 5, br. 2, 1996., str. 427.

⁷ Althusser, Louis, *Ideologija i državni ideološki aparati: Beleške za istraživanje*, Karpos, Beograd, 2009., str. 26.–28.

⁸ Županov, *op. cit.* (bilj. 3), str. 52.

⁹ Hall, Stuart, *Encoding/Decoding*. u: Durham, Meenakshi Gigi, Kellner, Douglas (ur.), *Media and Cultural Studies: Keyworks*, Blackwell Publishing, Oxford, 2006., str. 171.

¹⁰ Županov, *op. cit.* (bilj. 6), str. 432.

¹¹ Gorman, Robert, *Alfred Schutz – An Exposition and Critique*, *The British Journal of Sociology*, god. 26, br. 1, 1975., str. 7.

Nasuprot tome, valja istaknuti kako je, sukobljavajući se s kapitalističkim konzumerizmom, pojedinac suočen s propašću metanarativa koji su legitimirali postojeće filozofske i društvene sustave.¹² Takvo stanje poziva na suprotno rješenje u kojem pojedinci kreiraju osobne mikronarative te se prilagođavaju “fluidnom” obliku suvremenog društva¹³ u kojem su primorani stalno modificirati svoje identitete. Na primjeru egalitarnog sindroma, u hrvatskom se kontekstu ne može tvrditi kako postoji kolekcija *a priori* zadanih vrijednosti prema čijem obrascu pojedinci orijentiraju svoje ponašanje, a što se može objasniti primjenom teorija kodiranja poruka (ideja).¹⁴ To odgovara pretpostavci da je dominantno-hegemonijska pozicija isključivo zastupljena u teoriji egalitarizma te kako ona manipulira pojedincima računajući na pasivan primitak željene poruke (što je analizirao i Barthes¹⁵).

Stoga se nasuprot ideološki nabijenom terminu egalitarnoga sindroma, u radu postavlja teza o institucionalizaciji socijalnih vrijednosti, tj. internalizaciji egalitarne etike i socijalne pravde u svijesti hrvatskih građana. Takve se vrijednosti konkretiziraju u obliku pravnih pravila koja smjeraju njihovu oživotvorenju kroz utjecaj na distributivne procese među društvenim skupinama, ali se pritom socijalne vrijednosti također internaliziraju u obliku normativnih očekivanja građana, koji pred nositelje vlasti postavljaju zahtjev ostvarenja socijalno pravednoga poretka. U tom smislu valja imati na umu značaj i važnost socijalnih prava u raspravi koja se (i dalje) odvija “[u] suvremenoj teoriji ustava i ustavnog prava s nekoliko pravaca u interpretaciji liberalnodemokratskog ustava (...) za otkrivanjem značenja i sadržaja slobode, jednakosti i zajednice kao fundamentalnih osnova na koj[im] počiva ustavni poredak suvremene države i društva”.¹⁶ Institucionalizaciju socijalnih vrijednosti moguće je promatrati u kontekstu ustavnog koncepta socijalne države, načela socijalne pravde i konstituiranja socijalnog tržišnog gospodarstva kao zahtjeva proizišlog iz temeljnog izbora hrvatskih građana pri uspostavi ustavnopravnoga poretka neovisne, demokratske i socijalne države. Naime, u kontekstu posttranzicijske RH nije moguće govoriti o postojanju egalitarnoga sindroma, koji implicira negativan stav o vrijednostima koje se navedenom terminu pripisuju. Umjesto toga, razložno je tvrditi kako su socijalne vrijednosti i redistributivna (egalitarna) etika institucionalizirane u hrvatskom društvenom i (ustavno)pravnom poretku te je potrebno ispitati razinu njihove internalizacije u svijesti građana.

U drugom će se poglavlju stoga pristupiti izlaganju teorije tzv. egalitarnoga sindroma Josipa Županova te će se istaknuti neodrživost takvog koncepta, dok će se u trećem

¹² Lyotard, Jean François, *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1984., str. 27.–31.

¹³ Bauman, Zygmunt, *Liquid Modernity*, Polity Press, Cambridge, 2006., str. 120.

¹⁴ Hall, *op. cit.* (bilj. 9), str. 163.–164.

¹⁵ Barthes, Roland, *Image – Music – Text*, Fontana Press, London, 1977., str. 113.–115.

¹⁶ Bačić, Arsen, *Prava izgubljena u tranziciji*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 42, br. 1–2, 2005., str. 12.

poglavlju ukazati na promašenost (nekoliko) pokušaja njegova empirijskog dokazivanja. U četvrtom poglavlju naglasit će se pozitivne karakteristike egalitarnosti društva te će se egalitarne vrijednosti smjestiti u kontekst suvremene RH kao socijalne države definirane uspostavom demokratskoga Ustava kao temeljnog društvenog ugovora. Umjesto zaključka, dodatno će se apostrofirati važnost ostvarenja socijalne pravde kao, *inter alia*, temeljnog cilja suvremenih europskih demokracija te istaknuti neprihvatljivost karakteriziranja socijalnih (egalitarnih, redistributivnih) vrijednosti nepoželjnim, neprihvatljivim ili “sindromatskim”.

2. TEORIJSKI KONCEPT EGALITARNOGA SINDROMA I NEPRIHVATLJIVOST PRIPISIVANJA “SINDROMATSKOG” ZNAČENJA POJEDINIM DRUŠTVENIM VRIJEDNOSTIMA

Županov tzv. egalitarni sindrom pronalazi na onome što naziva socijetalnom razinom društvenih vrijednosti (koja se nalazi u međuigri s razinama individualnosti i kolektiviteta), a sačinjavaju je vrijednosti “radikalnog egalitarizma”, “solidarnosti” i “autoritarnosti”. Egalitarizam označava kao stanje koje pogađa distributivne procese u društvu: distribuciju društvenih položaja i alokaciju društvenih nagrada. Potonju stavku smatra konkretno povezanom s fenomenom radikalnog egalitarizma kao procesom postizanja ekvilibrija u raspodjeli društvenih nagrada, tj. stavom da nijedan pojedinac ne može dobiti više od onoga koji ima najmanje (uravnilovka), a dijeli ju na dimenziju “teorije jednakih želudaca” i, onu koju naglašava, “intelektualnu uravnilovku”.¹⁷ Radikalni egalitarizam smatra odrazom socijalističkog sustava dužeg trajanja koji je građanima usadio njemu svojstven kolektivizam, uz (navodni) osjećaj pojedinca kako ne može popraviti svoj položaj kroz ekonomske mehanizme natjecanja (svojstvene moderniziranim i industrijaliziranim društvima kapitalizma). Taj centralni sklop osjećaja i vrijednosti kolektivnog zbira pojedinaca Županov smješta u svoj glavni teorijski koncept egalitarnog sindroma te ga razrađuje prema konstruiranim komponentama.¹⁸

Unaprijed treba naglasiti kako svako društvo počiva na vrijednostima kao općenitom izrazu njegove najviše moralne orijentacije, koji ne teži utvrđivanju prihvatljivih oblika ponašanja ili, *argumentum a contrario*, određenju ponašanja koja valja smatrati neprihvatljivima. Konkretizacija vrijednosti i, posljedično, regulacija ljudskog ponašanja na individualnoj razini, u skladu s općeprihvaćenim društvenim vrijednostima, pripada normativnoj dimenziji društvenog uređenja. S obzirom na činjenicu da nisu sve normativno određene vrijednosti ujedno općeprihvaćene i internalizirane od strane svih pripadnika društvene zajednice, javlja se potreba detekcije dominantnih društvenih vri-

¹⁷ Županov, *op. cit.* (bilj. 3), str. 173.–176.

¹⁸ *Ibid.*, str. 176.

jednosti internaliziranih u svijesti većine pripadnika (građana) pojedinog društva (države).¹⁹ *Nota bene*, pri dokazivanju kolektivnih vrijednosti valja težiti objektivnosti te se ističe neprihvatljivim karakterizirati pojedine društvene vrijednosti čija se “društvena dominantnost” dokazuje, “sindromatskim”. Primjenom analogije iz medicinskih znanosti, koje sindrom definiraju kao “skup simptoma i znakova koji se redovito pojavljuju zajedno i tvore kliničku sliku tipičnu za neki poremećaj ili neku bolest”,²⁰ razvidno je kako takva karakterizacija istraživanom pojmu *a priori* daje negativan predznak te predstavlja praksu neopreznog pripisivanja negativnog vrijednosnog suda određenom nizu pojava, a koje u ovom slučaju nisu ni empirijski provjerene.²¹

Nastavno na *supra* iznesene osnovne postavke teorije, jednaka društvena raspodjela dobara, koja se kvantitativno ne mogu povećati, predstavlja bazu i prvu komponentu (“perspektiva ograničenog dobra”) tzv. radikalnog egalitarizma. Uz egalitarnu raspodjelu dobara navodi se i “norma jednake raspodjele plaća”, tj. unaprijed definiran okvir zarade za pojedine setove statusa i uloga koje pojedinci zauzimaju sukladno svojem zanimanju, bez mogućnosti unaprjeđenja.²² Egalitarni sindrom podrazumijeva i određenu pozadinsku etiku moralno-vrijednosnih načela koja određuju kako se članovi društva odnose prema stečenom dobru. Županov sugerira dvije moguće etike pozivajući se na literaturu klasične sociologije, npr. Webera i njegovu “akvizitnu” etiku koja ne dopušta dijeljenje, već samo stjecanje i štednju²³ ili Maussovu teoriju “totalnog darivanja” (kao primjer redistributivne etike koja, suprotno od prethodne, moralno obvezuje pojedinca da dijeli s drugima ono što je potencijalni višak).²⁴ Upravo je potonja, tvrdi, svojstvena kontekstu radikalnog egalitarizma. Iz tri navedene komponente proizlaze sljedeće: “antipoduzetnički stav”, “opsesija o privatniku” i “intelektualna uravnilovka”.²⁵

Naime, tvrdnju da “ako pojedinci definiraju situacije kao realne, one su realne u svim svojim posljedicama”²⁶ moguće je primijeniti na teoriju egalitarnog sindroma. Iz pretpo-

¹⁹ Zrinščak, Siniša; Kregar, Josip; Sekulić, Duško; Ravlić, Slaven; Grubišić, Ksenija; Čepo, Dario; Petričušić, Antonija; Čehulić, Mateja, *Opća sociologija s uvodom u sociologiju prava*, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2020., str. 236.

²⁰ Hrvatska enciklopedija, Sindrom, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=56097>, pristupljeno 6. prosinca 2020.

²¹ Dolenc, Danijela, Preispitivanje “egalitarnog sindroma” Josipa Županova, *Politička misao*, god. 51, br. 4, 2014., str. 54.

²² Županov, *op. cit.* (bilj. 3), str. 177.

²³ Weber, Max, *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*, Routledge, London, 2001., str. 115.

²⁴ Mauss, Marcel, *The Gift: Forms and Functions of Exchange in Archaic Societies*, Cohen & West, London, 1966., str. 10.–11.

²⁵ Županov, *op. cit.* (bilj. 3), str. 177.

²⁶ Thomas, William Isaac; Thomas, Dorothy Swaine, *The Child in America: Behaviour problems and programs*, Alfred A. Knopf, New York, 1928., str. 572.

stavke o postojanju određenog vrijednosnog okvira, uronjenog u etičko-moralni obrazac promišljanja o načinu distribucije dobara i njihove alokacije kroz hijerarhizirane strate, nužno proizlazi da će pojedinci u takvom vrijednosno nabijenom društvenom okruženju, u svakodnevnim signifikacijskim praksama, percipirati neke vrste statusa, uloga i načina djelovanja profesija *a priori* negativnim i nepoželjnim. Stoga Županov tvrdi da postoji svojevrsna averzija prema pojmu poduzetništva kao i (navodno) negativan stav prema privatnom privređivanju, a kod "intelektualne uravnilovke" ističe kako negdje u vrijednosnom sustavu postoji percepcija da su sposobnosti svih pojedinaca jednake.²⁷ Posljednje dvije stavke egalitarnog sindroma obuhvaćaju kolektivna mišljenja. Navodi se mogućnost kolektivnog podcjenjivanja profesionalnih zvanja, njihovih metoda, načina djelovanja i statusa uopće ("antiprofesionalizam") te takvo potencijalno stajalište poziva na demistifikaciju i dehijerarhizaciju profesionalnih skupina.²⁸ Pritom kolektiv fizičkom radu pridaje prednost kao najkorisnijem mogućem obliku rada te takav "antiintelektualni" stav poduzetničke ideje (navodno) lišava vrijednosti u cjelokupnom procesu proizvodnje.

Potrebno je istaknuti manjkavosti u teorijskim postavkama komponenti radikalnog egalitarizma (izuzevši perspektivu ograničenog dobra i redistributivnu etiku) jer se one temelje na neempirijskom zaključivanju i pozivanju na medije kao na izvor valjanih pretpostavki.²⁹ U skladu s ostalim *supra* izloženim društvenim vrijednostima koje su u stalnom odnosu s egalitarizmom, a koje obilježava pojmovima "solidarnosti" i "autoritarnosti", Županov solidarnost shvaća kao zajedničku vrijednost prisutnu u svakoj skupini,³⁰ a izvodi je iz Durkheimove³¹ tipologije solidarnosti kao "mehaničku" i "organsku" te naglašava kako je egalitarizmu svojstven prvi oblik,³² kojeg karakterizira jedinstvenost kolektivne i individualne svijesti, a što je element episteme jednostavnijih i primitivnijih društava u kojima ne postoji složena podjela rada koja bi bila uvjet za daljnju diferencijaciju. Proizlazi da se kolektivna svijest, intrinzična specifičnom (hrvatskom) društvu, preklapa sa sviješću većine pojedinaca, tj. da su spona između pojedinaca (pripadnika skupine) izrazito naglašene i neupitne, a uvjetovane su činjenicom da obavljaju slične funkcije i poslove. Očekivalo bi se svrstavanje društva suvremenije povijesti pod organsku solidarnost (iako je sam tip ovakve podijele previše rigidan), karakteriziranu naglašenom individualnošću u postmodernom svijetu koji funkcionira na principu razmjene usluga između pojedinaca, a njihova djelatnost se u mnogočemu razlikuje od ostalih

²⁷ Županov, *op. cit.* (bilj. 3), str. 178.

²⁸ *Ibid.*, str. 179.

²⁹ Dolenc, *op. cit.* (bilj. 21), str. 53.

³⁰ Županov, *op. cit.* (bilj. 3), str. 180.

³¹ Vidi Durkheim, Emile, *The Division of Labour in Society*, The Macmillan Press Ltd., London, 1984., str. 61., 85.

³² Črpić, Gordan; Strika, Melanija, *Nacrt za istraživanje solidarnosti u Hrvatskoj*, Bogoslovska smotra, god. 74, br. 2, 2004., str. 484.–485.

pripadnika društva. Naime, svatko u društvu zauzima nekolicinu stavova i uloga, stoga se ne može kategorički tvrditi da je mehanička solidarnost dominantni oblik vezivnog tkiva vrijednosno-etičkog konsenzusa društva koje bi trebalo patiti od opisanog “sindroma”. U tom smislu valja posebno istaknuti kako se hrvatsko društvo ne može svrstati pod mehanički tip solidarnosti upravo zbog činjenice postojanja društvene stratifikacije i višeslojne kompleksnosti identiteta građana koji su rezultat procesa racionalizacije i društvene evolucije.

Autoritarnost predstavlja drugi oblik kolektivnog vrijednosnog usmjerenja prema konstantnoj legitimaciji društvenog sustava i uspostavljene hijerarhije, izražen osjećajem strahopoštovanja proizašlim iz prethodnog nedemokratskog sustava, a posebno pogađa političke institucije jer razvija “autoritarnu političku kulturu”, koja potom reproducira iste takve institucije. Međutim, ne može se utvrditi stvarni značaj autoritarnosti s obzirom na to da ga Županov, kao i radikalni egalitarizam, izvodi iz ograničenih empirijskih provjera i zaključaka generalizacijom rezultata na cjelokupno društvo, na temelju jednog istraživanja provedenog na prigodnom uzorku uz korištenje posebno konstruirane skale za mjerenje autoritarne ličnosti. Pritom prisutnost autoritarnosti izvodi iz sličnosti hrvatskog s ostalim društvima poteklim iz agrarne tradicije podjele rada.³³

Navedenu trijadu vrijednosti (radikalni egalitarizam, solidarnost i autoritarnost) karakterizira njezina disfunkcionalnost, pri čemu je solidarnost (koja je ionako uvijek pozitivno-funkcionalno određena u društvu) jedina pozitivna točka. Radikalni egalitarizam (navodno) predstavlja zapreku modernizaciji hrvatskog društva, a autoritarnost ne odgovara demokraciji. Fanuko kritički pristupa takvoj klasifikaciji i normiranju vrijednosti te, koristeći se Pattersonovom tipologijom,³⁴ primjećuje izrazito vertikalno Županovljevo shvaćanje razina društvenih vrijednosti, bez uvida u njihovu dijalektičku promjenjivost (prostorno i vremenski).³⁵

Konačno, Županov postavlja pitanje izmjene vrijednosti i/ili strukture, ali s obzirom na to da modifikacija društvenih vrijednosti vodi do represije i otpora, u potonjem elementu (izmjeni strukture) predviđa odgovor.³⁶ Egalitarni sindrom predstavlja zapreku razvoju ekonomije i kolektivnih vrijednosti prema “jedinom uzornom” modelu Zapadne Europe i SAD-a,³⁷ ali tako konstruiran teorijski koncept ujedno sadrži mogućnost

³³ Županov, *op. cit.* (bilj. 3), str. 181.

³⁴ Patterson, Orlando, *Culture and Continuity: Causal Structures in Socio-cultural Persistence*, u: Friedland, R.; Mohr, J. (ur.), *Matters of Culture: Cultural Sociology in Practice*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004., str. 71.–72.

³⁵ Fanuko, Nenad, *Prirodni tokovi društva i uzbudljiva lakoća teorije*. U počast profesoru Josipu Županovu, *Revija za sociologiju*, god. 36, br. 3–4, 2005., str. 137.

³⁶ Županov, *op. cit.* (bilj. 3), str. 182.–183.

³⁷ Dolenc, Danijela; Širinić, Daniela, *Još uvijek teorijska fantazija: egalitarni sindrom Josipa Županova*, *Politička misao*, god. 55, br. 3, 2018., str. 11.

poboljšanja rekonceptualizacijama produktivnosti i efikasnosti preko “egalitarne etike”. Egalitarna etika ostaje, nažalost, skrivena jer je etiketirana kliničkim epitetom,³⁸ dok su hrvatski radnici prikazani kao spremni na žrtvovanje mogućeg napretka u zamjenu za jednako dostupno stanovanje i jednak iznos plaće.³⁹

Međutim, pretpostavlja se da je iz prošloga sustava naslijeđeno niz ostalih elemenata, osim egalitarnog sindroma, ne samo u kontekstu RH, već i u ostalim državama posttranzicije. Oni se mogu podvesti pod koncept “nasljeđa”, dijeljenih na ona koja proizlaze iz društvenog ugovora između građana i države; koja su vezana za vrijednosti, ponašanja i stavove koje je država nastojala nametnuti građanima; te koja se tiču direktnih “posljedica” socijalističke vlasti. Navedeno se izvodi iz pretpostavke da je socijalistički sustav bio utemeljen na legitimaciji preko vrijednosnog konsenzusa između vladajućih elita i naroda, zasnovanog na implicitnom slaganju o vrijednostima koje se mogu tolerirati.⁴⁰ U tako konstruiran metanarativ normativnog i institucionalnog pregovaranja⁴¹ uklapa se teorija egalitarnoga sindroma jer njime pojedinci pravdaju svoj ontološki položaj u svakodnevicu i institucionalnom okružju. Nadalje, Županov prepoznaje i sukobljava utilitarističku i egalitarnu razinu ljudskog djelovanja: prva obuhvaća motive i želje za napredovanjem i kompeticijom, dok potonja koči te struje stvaranjem zazora u pojedincu od negativne percepcije ostatka “sindromatske” populacije.⁴²

Tako koncipiranu teoriju egalitarnoga sindroma pokušao je empirijski potkrijepiti sam Županov (u kontekstu prethodnog, socijalističkog sustava), ali i pojedini autori nakon njega (u kontekstu suvremene RH). Stoga se *infra* ističe “promašenost” pokušaja empirijske potvrde postojanja egalitarnog sindroma u suvremenom hrvatskom društvu.

3. PROMAŠENOST POKUŠAJA EMPIRIJSKE POTVRDE TEORIJE EGALITARNOGA SINDROMA

U istraživanju iz 1987. godine Županov je egalitarni sindrom pokušao ispitati koncipirajući anketu upućenu mladim radnicima u tvornicama s ciljem dokazivanja tzv. stavova proizišlih iz posljedica djelovanja snažnih ideoloških mehanizama indoktrinacije⁴³ te su

³⁸ Dolenc, *op. cit.* (bilj. 21), str. 57.–58.

³⁹ Katunarić, Vjeran, Od egalitarnog sindroma do izvrsnosti: O načinima legitimiranja društvenih nejednakosti, *Politička misao*, god. 48, br. 3, 2011., str. 18.–19.

⁴⁰ Županov, *op. cit.* (bilj. 6), str. 427.–432.

⁴¹ Županov, Josip, Teze o društvenoj krizi, *Revija za sociologiju*, god. 9, br. 3–4, 1979., str. 40.

⁴² Županov, *op. cit.* (bilj. 6), str. 432.

⁴³ Haramija, Predrag, Prisutnost i posljedice svjetonazorskog nasljeđa komunizma, *Bogoslovska smotra*, god. 87, br. 4, 2017., str. 864.

se neka od pitanja osvrnula na mišljenja o partiji; njezinoj reputaciji, opravdanosti socijalističkog sustava i smjene vlasti; percepciju postojanja i položaja klasa u društvenoj hijerarhiji; potencijalno iskorištavanje od strane države i dr.⁴⁴ Rezultati (navodno) pokazuju da sudionici svoj osobni položaj percipiraju kroz “ideološke naočale”, ali je u stvarnosti riječ o upitniku s iznimno sugestivnim pitanjima (dobivenim korištenjem konstrukata poput “robot”, “siromašan čovjek” ili “uhvaćeni u zamku”) na koja bi ispitanici teško odgovorili afirmativno, što umjetno kreira dojam slaganja s općom društvenom ideologijom, a pojedinci se nesvjesno i indirektno osuđuju na sindromatsko autoetiketiranje. Dodatno, Županov svoje zaključke nije proširio na seljake i radnike izvan tvornica (stoga izostaje usporedba utjecaja tradicionalnih vrijednosti među tim grupama), već ih je lakonski preslikao s tvornica okolice Zagreba generalno na tadašnje jugoslavensko društvo.⁴⁵

Kasniji pokušaji istraživanja egalitarnog sindroma⁴⁶ ukazuju na postojanje pet teoretskih komponenti od navedenih sedam, što dovodi u pitanje valjanost cjelokupne teorije: postoji li egalitarni sindrom kao stvarno “oboljenje” hrvatskog društva ili je riječ o ograničenom zbiru kolektivnih vrijednosti? S druge strane, Dolenc naglašava upravo pozitivnu funkcionalnost egalitarnosti u globalnim promjenama, što nipošto ne odgovara etiketiranju nekog fenomena kao sindromatskog.⁴⁷ Radi dubljih uvida pri promatranju društvenih vrijednosti i ponašanja potrebno je upotrijebiti multidimenzionalne teorijske pristupe.⁴⁸ Uza sve manjkavosti teorije egalitarnog sindroma kao teorije srednjeg dometa s izostankom većeg broja empirijskih istraživanja, javlja se potreba za jasnijim definiranjem teorijskih postavki, kao i za razlikovanjem posljedica proizašlih iz smjene društvenih konteksta od onih koje su utkane u duboko kulturno nasljeđe.⁴⁹

Kao odgovor na taj zahtjev, Štulhofer i Burić⁵⁰ pristupili su dokazivanju teorije egalitarnog sindroma koristeći se novim metodološkim modelom i bez (navodnog) tereta političkog konteksta, inkorporirajući u teorijski koncept i utjecaj (ne)formalnih društvenih normi i institucija. Institucije predstavljaju mehanizme sankcioniranja (ne)poželjnih normi i usmjeravanja zadanih aktivnosti te osiguravaju trajnu i organiziranu društvenu

⁴⁴ Županov, *op. cit.* (bilj. 6), str. 442.–448.

⁴⁵ Dolenc; Širinić, *op. cit.* (bilj. 37), str. 17.–18.

⁴⁶ Štulhofer, Aleksandar; Burić, Ivan, Je li egalitarni sindrom samo teorijska fantazija? Empirijski hommage Josipu Županovu, *Politička misao*, god. 52, br. 3, 2015.; Rimac, Ivan; Burić, Ivan; Štulhofer, Aleksandar, Višerazinsko modeliranje egalitarnog sindroma i validacija kratke skale SEMA-5, *Politička misao*, god. 54, br. 3, 2017.; Burić, Ivan; Štulhofer, Aleksandar, Egalitarni sindrom – sučeljenost kulture i društvenog razvoja, *Naklada Jesenski i Turk*, Zagreb, 2020.

⁴⁷ Dolenc, *op. cit.* (bilj. 21), str. 57.

⁴⁸ Inglehart, Ronald; Welzel, Christian, *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*, Cambridge University Press, New York, 2005., str. 48.

⁴⁹ Šonje, Velimir, Egalitarni sindrom: ekonomska perspektiva, *Politička misao*, god. 53, br. 1, 2016., str. 161.; vidi i Dolenc, *op. cit.* (bilj. 21), str. 53.–54.

⁵⁰ Vidi Štulhofer; Burić, *op. cit.* (bilj. 46), str. 7.–31.; Burić; Štulhofer, *op. cit.* (bilj. 46).

praksu, djelujući tako i na samu strukturu društva.⁵¹ U tom smislu pretpostavljaju inhibirajući utjecaj društvenih institucija na društvene promjene (poput procesa modernizacije).⁵² Istraživanje je provedeno na studentima u Zagrebu i Osijeku konstruiranjem skale egalitarnog sindroma kao novog mjernog instrumenta sa 64 čestice (s dodatnih 27 za provjeru rezultata). Autori, interpretirajući rezultate istraživanja, zaključuju kako oni govore u prilog valjanosti teorije egalitarnog sindroma, ali ona počiva na pet (ograničeno dobro, redistributivna etika, egalitarna raspodjela, opsesija o privatniku i intelektualni egalitarizam), a ne sedam komponenti, što ukazuje na potrebu temeljitog konceptualnog redefiniranja teorije.⁵³ Valja ukazati i na činjenicu da je istraživanje obuhvatilo samo grupe studenata te se postavlja pitanje validacije mjernog instrumenta i teorije na općoj populaciji.⁵⁴ Kao odgovor na potonji prigovor, Rimac, Burić i Štulhofer, u cilju potvrđivanja rezultata prethodnog istraživanja, iskoristili su skraćeni mjerni instrument na uzorku nacionalne populacije,⁵⁵ uz naglašena metodološka ograničenja poput malog broja sudionika i nereprezentativnosti uzorka na županijskoj razini⁵⁶ te ustvrdili važnost dobrih karakteristika, obrazovanja, prihoda i veličine mjesta prebivališta za predviđanje egalitarnog sindroma.⁵⁷ Također, ističe se kako je egalitarni sindrom moguće dvojako shvaćati: kao nastavak vrijednosnog okvira socijalističkog sustava ili kao posljedicu posttranzicijskih uvjeta u RH,⁵⁸ a najvjerojatnije je riječ o međuigri obje pretpostavke.⁵⁹

Kritika se ovim istraživanjima može uputiti ne zbog načina provođenja složenije statističke analize, već zbog labavog istraživačkog okvira proizišlog iz zanemarivanja određenih teorijskih i metodoloških postavki (posljedica toga je nejasna granica između dimenzija koje sačinjavaju "sindrom" i onih koje su s njime povezane izvana). U tom smislu Dolenc i Širinić ističu da "ako uključene čestice ne mjere ono što autori tvrde da mjere, onda ni nalazi ne znače ono što autori tvrde da znače".⁶⁰ Konkretno, anketni

⁵¹ Štulhofer, Aleksandar, O racionalnosti, normama i institucijama: evolucija sociokulturnog kapitala kao model institucionalne promjene, *Društvena istraživanja*, god. 4, br. 6, 1995., str. 955.

⁵² Burić, Ivan, Teorijske refleksije o mogućim uzrocima inertnosti egalitarnog sindroma, *Revija za sociologiju*, god. 47, br. 3, 2017., str. 337.; vidi *ibid.*, str. 955.

⁵³ Štulhofer; Burić, *op. cit.* (bilj. 46), str. 15.–25.; Burić; Štulhofer, *op. cit.* (bilj. 46), str. 45.

⁵⁴ Štulhofer; Burić, *op. cit.* (bilj. 46), str. 23.–27.

⁵⁵ Rimac; Burić; Štulhofer, *op. cit.* (bilj. 46), str. 67.–77.; vidi i Burić; Štulhofer, *op. cit.* (bilj. 46), str. 61.

⁵⁶ Dolenc; Širinić, *op. cit.* (bilj. 37), str. 30.

⁵⁷ Rimac; Burić; Štulhofer, *op. cit.* (bilj. 46), str. 77.

⁵⁸ Burić, Ivan; Štulhofer, Aleksandar, In search of the egalitarian syndrome: cultural inertia in Croatia?, *Financial theory and practice*, god. 40, br. 4, 2016., str. 377.

⁵⁹ Vuković, Vuk; Štulhofer, Aleksandar; Burić, Ivan, Je li Županov imao pravo? Testiranje podrijetla i perzistencije egalitarnoga sindroma, *Društvena istraživanja*, god. 26, br. 2, 2017., str. 220.–221.; vidi i Burić; Štulhofer, *op. cit.* (bilj. 46), str. 77.

⁶⁰ Dolenc; Širinić, *op. cit.* (bilj. 37), str. 23.–26.

upitnik nije dovoljan kao jedina metoda provjere postojanja egalitarnog sindroma u populaciji, već samo ispituje prisutnost određenih vrijednosti. Također, postavlja se pitanje jesu li studenti (u dobi od 18 i 19 godina) do kraja socijalizirane osobe da bi se na njima mogla provesti anketa radi dokazivanja egalitarnog sindroma.⁶¹ Pritom je i metoda kojom su ispitivani sudionici u 21 županiji (višerazinska regresijska analiza) uzrokovala artificijelno smanjivanje standardnih pogrešaka, što dovodi do pogrešnih rezultata.⁶² Metodološka ograničenja, koja su i *eksplicite* navedena,⁶³ utječu na rezultate empirijske provjere te posljedično ne pridonose potvrđivanju teorije egalitarnog sindroma kao valjane. Štoviše, ukazuju na potrebnu rekonceptualizaciju teorije i njezinih kontekstualnih načela s obzirom na to da se hrvatsko društvo suočava s nasljeđem različitih sustava organizacije pojedinih sfera ljudskog djelovanja i mišljenja poput liberalizma, socijalizma, libertarijanizma i nauka Katoličke Crkve.⁶⁴ To ukazuje na nužnost okretanju suvremenijim teorijama modernizacije koje nisu ograničene linearnošću ili čvrstim inzistiranjem na ireverzibilnim procesima “komunističke indoktrinacije”,⁶⁵ što je u suprotnosti sa Županovljevim klasičnim shvaćanjem gdje “moderno” treba potisnuti “tradicionalno”.⁶⁶ Takve teorije, s drugačije definiranim vrijednosnim poljima,⁶⁷ nastoje pokazati da hrvatsko stanovništvo doživljava dva procesa: jedan predstavlja sve prisutniju vrijednosnu retraditionalizaciju, a drugi sve veću prisutnost modernizacije u pojedinim aspektima. Dakle, ograničavanje na teoriju egalitarnog sindroma uvelike umanjuje stvarno stanje vrijednosti u društvu, kao i njihovo potencijalno buduće usmjerenje.

Umjesto inzistiranja na “sindromatskim” obilježjima pojedinih društvenih vrijednosti i njihova grupiranja u teorijski konstrukt egalitarnoga sindroma, uputnije je istražiti institucionalnu podlogu egalitarnih i socijalnih društvenih vrijednosti usađenu u srž ustavno-pravnoga poretka moderne hrvatske države te ukazati na mogućnost njihove internalizacije u svijesti hrvatskih građana (a koja nipošto ne može biti inherentno negativna i neprihvatljiva). Stoga se u nastavku pristupa isticanju (potencijalno) pozitivnih učinaka egalitarnih vrijednosti na društveni razvoj te se izlaže normativno utemeljenje egalitarnih vrijednosti u okviru ustavnog koncepta socijalne države, načela socijalne pravde i temeljnih socijalnih prava.

⁶¹ *Ibid.*, str. 36.

⁶² *Ibid.*, str. 32.

⁶³ Štulhofer; Burić, *op. cit.* (bilj. 46), str. 26.–27.

⁶⁴ Babić, Zdenko, Socijalna pravednost i tržišna efikasnost – Teoretski koncepti i uloga države, *Ekonomski pregled*, god. 57, br. 5–6, 2006., str. 346.–351.

⁶⁵ Haramija, *op. cit.* (bilj. 43), str. 881.

⁶⁶ Sekulić, Duško, Društveni okvir i vrijednosni sustav, *Revija za sociologiju*, god. 42, br. 3, 2012., str. 232.–241.

⁶⁷ Sekulić, Duško, Vrijednosno-ideološke orijentacije kao predznak i posljedica društvenih promjena, *Politička misao*, god. 48, br. 3, 2011., str. 58.–63.

4. EGALITARNE VRIJEDNOSTI U KONTEKSTU USPOSTAVE SOCIJALNO OSJETLJIVOGA USTAVNO-PRAVNOG I DRUŠTVENOG PORETKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U suvremenim teorijskim koncepcijama demokracije primjetna je rastuća naklonost liberalnim načelima nauštrb egalitarnog načela.⁶⁸ Sukladno tome, liberalna demokracija ne zahtijeva “jednakost *per se*, već radije zaštitu *nejednakosti* koje se smatraju ‘prirodnim’ u društvu” te je iz toga proizišlo “liberalno shvaćanje kako nejednakosti, osobito ekonomske nejednakosti, nisu fundamentalno štetne po demokraciju”.⁶⁹ Nasuprot tome ističe se koncept tzv. egalitarne demokracije u kojoj su građani, bez obzira na pripadnost pojedinoj društvenoj skupini, jednako sposobni koristiti se pravima i slobodama te utjecati na političke i procese upravljanja.⁷⁰ Imajući navedeno na umu, potrebno je obraniti egalitarne vrijednosti kako bi se otklonilo neopravdano etiketiranje i stigmatiziranje. Egalitarnost, kao kolektivna vrijednost, isuviše je ponderirana kad se raspravlja o društvenim vrijednostima te ne može u značajnoj mjeri utjecati na tijekove ekonomije i društvenih struktura kao samostalna vrijednost. Nadalje, društva su u konstantnom socioekonomskom razvitku i vrijednosnoj dijalektici⁷¹ te egalitarizam ne može biti čvrsta točka u nelimitiranom sinkronijskom presjeku neke ekonomije. Iako egalitarne vrijednosti utječu na društveni razvoj, ne treba ih *a priori* označavati “bolesnim” i neproduktivnim, što je vidljivo na primjeru Švicarske kao egalitarne države u kojoj se aktivno raspravlja o pitanjima poput raspodjele dohotka, raspona i omjera plaća te općeg zajamčenog dohotka.⁷² Umjesto toga, valja osvijestiti kako se “[u] dijaloškoj zajednici, u okvirima prihvaćanja načela egalitarnosti, socijalno-ekonomska prava (...) shvaćaju kao prava koja su korelativ obligaciji javne vlasti da uklanja nedostatke koje određuju startne pozicije, preraspodjeljuje bogatstvo na način da svakome osigura šanse za autonomnost života, i da sprječava nekontrolirane faktore kao subverzije napora prema samooblikovanju slobodnih ljudi” te da su “prava koja generira egalitarno načelo permanentna (...) odlika liberalnog konstitucionalizma te (...) konzistentna s nepovredivim integritetom svake osobe”.⁷³ U tom smislu egalitarno načelo ističe osiguranje početne jednakosti izgleda nedovoljnim za uspostavu uvjeta u kojima svi građani mogu jednako sudjelovati u donošenju odluka o upravljanju zajednicom te dovodi u pitanje legitimnost poretka u kojem su pojedine skupine isključene od sudjelovanja u političkim i upravljačkim procesima.⁷⁴

⁶⁸ Sigman, Rachel; Lindberg, Staffan I., Democracy for All: Conceptualizing and Measuring Egalitarian Democracy, *Political Science Research and Methods*, god. 7, br. 3, 2019., str. 595.

⁶⁹ *Ibid.*, str. 597.

⁷⁰ *Ibid.*, str. 596.

⁷¹ Inglehart; Welzel, *op. cit.* (bilj. 48), str. 15.

⁷² Dolenc; Širinić, *op. cit.* (bilj. 37), str. 20.–21.

⁷³ Bačić, *op. cit.* (bilj. 16), str. 12.

⁷⁴ Sigman; Lindberg, *op. cit.* (bilj. 68), str. 598.

Stoga se valja složiti kako “bilo kakav oblik distributivnog egalitarizma, ukoliko želi biti uvjerljiv, mora biti ukorijenjen u općenitijoj koncepciji jednakosti kao moralnoj vrijednosti i normativnom idealu”.⁷⁵ U tom je smislu potrebno promotriti institucionalnu stabilizaciju socijalnih vrijednosti u okviru ustavnog koncepta socijalne države te potencijal njihove internalizacije u svijesti građana. Tako su ustavi novih demokracija nastalih 90-ih godina prošloga stoljeća usvojili ekstenzivan katalog ljudskih prava konstitucionalizirajući, *inter alia*, i pozitivna prava te uspostavljajući obvezu države na brigu, zaštitu i aktivno promicanje socijalnog blagostanja. Tako je kao “jedno od temeljnih metodoloških polazišta” pri izradi i donošenju Ustava Republike Hrvatske uzeto “načelo o *socijalnoj državi kao jamstvu socijalnih prava*”.⁷⁶ U kontekstu egalitarnih vrijednosti, valja istaknuti kako je moderna hrvatska država temeljnim izborom hrvatskog ustavotvorca uspostavljena kao socijalna država,⁷⁷ dok su socijalna pravda i jednakost⁷⁸ uvrštene među najviše vrednote ustavnoga poretka kao polazište pri tumačenju cjeline ustavnoga teksta i pojedinih ustavnih odredbi. Dodatno, značaj redistributivnog načela proizlazi iz postavljenja obveze svih na pridonosenje podmirenju javnih izdataka sukladno ekonomskoj snazi poreznih obveznika,⁷⁹ dok je važnost socijalnog cilja apostrofirana utemeljenjem hrvatskog porezno-pravnoga sustava na načelima jednakosti i pravednosti.⁸⁰ Tako “koncept socijalne države današnjice te načela socijalne pravde i jednakosti postavljaju dodatne uvjete pri ostvarenju porezne države kao emanacije socijalne države. Pravedna raspodjela socijalnog tereta dopunjena je zadaćom planiranja gospodarskog razvoja, sudjelovanjem u kreiranju novoga socijalnog poretka te osiguranjem pomoći potrebitima. Upravo upravljanjem poreznih prihoda na zadovoljenje javnih potreba, a uz poštovanje načela pravednosti u suvremenim demokracijama, pravo na oporezivanje ne zahtijeva opravdanje, već se nameće pretpostavkom ostvarenja zadaća socijalne države”.⁸¹

U praksi Ustavnog suda Republike Hrvatske prepoznata su dva osnovna cilja sadržana u ustavnom konceptu socijalne države: “državna i javna vlast dužna je slijediti politiku pravedne i jednake redistribucije nacionalnih resursa kako bi izjednačila ekstremne nejednakosti; – zakonodavna i izvršna vlast pravno su obvezne postizati sklad između ogra-

⁷⁵ Scheffler, Samuel, What Is Egalitarianism?, *Philosophy & Public Affairs*, god. 31, br. 1, 2003., str. 8.

⁷⁶ Bačić, *op. cit.* (bilj. 16), str. 8.

⁷⁷ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 85/2010 – pročišćeni tekst i 5/2014 – Odluka Ustavnog suda br. SuP-O-1/2014 od 14. siječnja 2014., čl. 1., st. 1.

⁷⁸ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 85/2010 – pročišćeni tekst i 5/2014 – Odluka Ustavnog suda br. SuP-O-1/2014 od 14. siječnja 2014., čl. 3.

⁷⁹ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 85/2010 – pročišćeni tekst i 5/2014 – Odluka Ustavnog suda br. SuP-O-1/2014 od 14. siječnja 2014., čl. 51., st. 1.

⁸⁰ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 85/2010 – pročišćeni tekst i 5/2014 – Odluka Ustavnog suda br. SuP-O-1/2014 od 14. siječnja 2014., čl. 51., st. 2.

⁸¹ Cindori, Sonja; Kuzelj, Valentino, *Exemplis discimus: Reafirmacija vrijednosti i redefinicija sadržaja socijalne države u novom stoljeću*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, god. 40, br. 2, 2019., str. 840.

ničenih sredstava državnog proračuna i socijalnih ciljeva koji su postavljeni u Ustavu". Tako shvaćeno redistributivno načelo nadilazi puko osiguranje minimuma egzistencije te "temeljna socijalna prava uspostavljaju poštovanje i zadovoljenje 'početnog minimuma' potreba koje su povezane s uvažavanjem dostojanstva svake osobe, što uključuje i davanja koja prelaze egzistencijski minimum, ali su danas u socijalnom i kulturnom smislu sama po sebi razumljiva".⁸² Proizlazi kako se "na ideji redistribucije bogatstva među marginalnim društvenim skupinama temelji koncepcija socijalne pravednosti koja ne predstavlja ideju svojevrsne porezne 'uravnilovke', već stremljenje k djelomičnom izravnanju krajnjih društvenih nejednakosti".⁸³ "Socijalno" i "kolektivno" time je *eksplicite* upisano u epistemu suvremene RH.

Umjesto neopravdanog etiketiranja egalitarnih tendencija, proizišlih iz ustavnog koncepta socijalne države, načela socijalne pravde te temeljnih socijalnih prava (uspostavljenih ustavnim izborom⁸⁴ i perpetuiranih kroz internalizaciju socijalnih vrijednosti u svijesti hrvatskih građana), inherentno negativnim obilježjima suvremenog hrvatskog društva, valja imati na umu pozitivne učinke ostvarenja egalitarnog načela kroz demokratski izbor socijalnih (redistributivnih) politika. Neprihvatljivo je ograničavati mogućnost opredjeljenja građana (kroz ishod demokratskih izbornih procesa) za politike koje smjeraju nivelaciji ekstremnih ekonomskih i socijalnih nejednakosti. Upravo je demokratski izabranim granama vlasti (ponajprije zakonodavnoj) pridržano pravo odlučivanja o razini socijalne pravednosti, tj. načinu oživotvorenja Ustavom postavljenog temeljnog cilja: ostvarenja socijalno pravednoga poretka. U tom smislu Ustavni sud Republike Hrvatske, pozivajući se na judikaturu njemačkog Saveznog ustavnog suda, definira granicu na kojoj poustavljenje socijalnih prava dolazi u sukob s demokracijom, naime riječ je o "problemu (...) na raskrižju pitanja demokracije i pitanja distributivne pravde". Odgovor se pronalazi u obvezi države na aktivno postupanje radi ostvarenja ustavnog cilja (pravednog socijalnog poretka), dok se pri odabiru modela njegova oživotvorenja zakonodavcu ostavlja "širok prostor slobodnog odlučivanja". Naime, "[n]ačelo socijalne države (...) postavlja državi zadaću, ali ne govori kako se takva zadaća u pojedinostima mora ispuniti – da je drugačije, načelo socijalne države dospjelo bi u proturječje s načelom demokracije: demokratski poredak (...) kao poredak slobodnog političkog procesa, bio bi bitno ograničen i prikraćen kad bi političkom oblikovanju volje prethodno bila zadana ustavnopravna obveza upravo tog i nijednog drugog rješenja".⁸⁵ Stoga se ističe kako Ustavni sud "nije ovlašten odlučivati o svrsishodnosti odabranih mjera jer bi tada

⁸² Ustavni sud Republike Hrvatske, Odluka i Rješenje br. U-IP-3820/2009, U-IP3826/2009 i dr. od 17. studenoga 2009., t. 13.1.

⁸³ Kuzelj, Valentino, Apologija socijalne države nasuprot institucionalizaciji nejednakosti u neoliberalnom poretku, Paragraf, god. 3, br. 1, 2019., str. 69.

⁸⁴ Vidi Smerdel, Branko, Ustavno uređenje europske Hrvatske, Narodne novine, Zagreb, 2013., str. 23.

⁸⁵ Ustavni sud Republike Hrvatske, Odluka i Rješenje br. U-IP-3820/2009, U-IP3826/2009 i dr. od 17. studenoga 2009., t. 13.3.

nastupao *ultra vires*” s obzirom na to da je, pri uspostavi “normativn[e] obvez[e] zakonodavca na ispravljanje tržišnih nejednakosti s ciljem ostvarenja socijalne pravednosti”, odabir načina ozbiljenja socijalnog cilja prepušten legislativnoj diskreciji. *Eo ipso*, “[z]akonodavčeva bi se šutnja trebala smatrati krajnje nesocijalnom te suprotnom konceptu socijalne države i načelu socijalne pravde”⁸⁶

Umjesto karakteriziranja egalitarnih vrijednosti negativnim i nepoželjnim, a kako je to učinjeno konstruiranjem teorije egalitarnog sindroma, uputnije je govoriti o institucionalizaciji socijalne države i socijalne pravde te internalizaciji socijalnih vrijednosti u svijesti hrvatskih građana. Ispitujući mogućnost institucionalne stabilizacije socijalne države Pusić ističe već sam njezin cilj, ogledan kroz osiguranje materijalne sigurnosti građana, dalekosežnim i obuhvatnim te prepoznaje potencijal njegove institucionalizacije kao podloge novog društvenog ugovora kojim se državna vlast legitimira pružanjem socijalne sigurnosti građanima.⁸⁷ Internalizacija socijalnih vrijednosti očituje se kroz demokratski izbor socijalnih politika, a razina socijalne pravednosti promjenjiva je i ovisi o volji (vrijednostima) birača te se opetovano potvrđuje kroz izborne cikluse. Stoga će ishod krize socijalnih država (u svakoj državi zasebno), koja se kontinuirano događa od kraja 70-ih godina prošloga stoljeća, ujedno dati odgovor o institucionalnom karakteru socijalne države “koja pretvara motive velikog broja interesenata u svoje svrhe i koja je normativnu građu iz koje se sastoji stabilizirala u bezuvjetna normativna očekivanja širom dotične društvene zajednice”⁸⁸

5. UMJESTO ZAKLJUČKA

Teorija egalitarnog sindroma, kao oblik domaćeg sociološkog mišljenja o socijalnoj psihologiji, primjer je nepravednog diskursa prema egalitarnim vrijednostima u hrvatskom društvu, nadovezujući se na socijalističko nasljeđe iz prethodnog državnog uređenja. Želeći potaknuti kapitalistički i pluralistički razvoj RH, navedena teorija koči bilo kakav izraz kolektivnih vrijednosti, oslanjajući se na specifičnu uporabu vrijednosno nabijenog jezika s ciljem kreiranja mita o negativnom kolektivnom nasljeđu koje se prenosi sa starijih i “sindromatskih” generacija u suvremeni kontekst demokratske RH.

Prije svega, egalitarni sindrom pretpostavlja postojanje snažnih ideoloških mehanizama koji djeluju na kolektivnu svijest u mjeri koja omogućava transmisiju vrijednosti iz prošlog u novi (kapitalistički) društveni kontekst. Teorija egalitarnog sindroma predstavlja

⁸⁶ Cindori, Sonja; Kuzelj, Valentino, Socijalni aspekt kriznoga poreza: fiskalni instrument ili devijacija poreznog sustava, *Ekonomika misao i praksa*, god. 27, br. 2, 2018., str. 487.

⁸⁷ Pusić, Eugen, Uvjeti institucionalne stabilizacije socijalne države, *Revija za socijalnu politiku*, god. 3, br. 3, 1996., str. 205.

⁸⁸ *Ibid.*, str. 213.

pokušaj narušavanja jednog diskursa (potencijalno postojanje pozitivnih učinaka egalitarnosti) drugim (sindrom egalitarizma), kroz mitsko predstavljanje svakodnevice koja, u konačnici, nije ni postojala, a izražava se direktnim pokušajem izmjene konotativnog⁸⁹ značenja egalitarnosti: egalitarizam (označitelj) sam po sebi upućuje na strane “kolektivizma” orijentirane prema problemima poput raspodjele dohotka, opravdane razine društvenih nejednakosti, dohodovne nejednakosti, relativne deprivacije i dr. (označeno).⁹⁰ Teorija egalitarnog sindroma modificira značenje egalitarnosti kako bi kreirala mit o sindromu kolektivnog društvenog nasljeđa. Znak (pozitivne) egalitarnosti uklanja se iz suvremenih naprednih društvenih konteksta, poput Srednje Europe te time gubi izvornu označiteljsku važnost: kao označitelj više ne upućuje na dijalektičko i aktivno rješavanje društvenih i ekonomskih problema (dotadašnje označeno), već na nedijalektičku pasivnost naslijeđenu iz socijalističkog razdoblja (novo označeno). Osim pasivnosti u odnosu na suvremeno tržište i globalizacijske procese fluidnog moderniteta, pojedinci su nepravedno stigmatizirani zbog navodne mržnje prema “izvrsnima” ili “dinamičkom načinu života”.⁹¹ Ta stigmatizacija obrušava se na populaciju koja, u ovome slučaju, na (navodno) pogrešan način ispunjava suvremene društvene norme te je stoga diskriminirana⁹² i označena “bolesnom”. Konkretno, kapitalističke teorije osuđuju naslijeđene vrijednosti proizvedeći mit o iracionalnom i sindromatskom⁹³ preko konstruiranja sedam *supra* navedenih komponenti kao dijagnostičkih točaka psihičkog oboljenja prema uzoru na psihijatrijske priručnike,⁹⁴ stvarajući pritom odnos moći u kojem kapitalizam predstavlja apsolutni napredak, a socijalizam neminovnu društvenu i ekonomsku propast.

Pet komponenti koje se, fenomenološki rečeno, odnose na spoznajnu mogućnost iskustvene zbilje pojedinca pritom su najproblematičnije: antipoduzetnički stav, opsesija o privatniku, intelektualna uravnilovka, antiprofesionalizam, antiintelektualizam. Naime, iako je potencijalno moguće dokazivati postojanje navedenih “simptoma” među populacijom, pitanje je mogu li se oni vezati uz egalitarizam kao takav ili neke druge ekstrinzične fenomene. Također, istaknute su komponente negativno vrijednosno nabijene prefiksima (anti-) i nazivanjem određenih stavova i mišljenja “opsesijom”, što ne pridonosi pozicioniranju egalitarnog sindroma u znanstveno objektivne teorije. Egalitarni sindrom koncept je koji se oslanja na vlastitu jezičnu strukturu stvaranjem čvrstih odnosa označitelja i označenog, a ne na stvarnu iskustvenu zbilju pojedinaca. On ne predstavlja

⁸⁹ Hjelmslev, Louis, *Prolegomena to a Theory of Language*, The University of Wisconsin Press, Madison, 1969., str. 114.–116.

⁹⁰ Dolenc; Širinić, *op. cit.* (bilj. 37), str. 21.

⁹¹ Županov, *op. cit.* (bilj. 6), str. 430.

⁹² Goffman, Erving, *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*, Prentice-Hall, Inc., New Jersey, 1963., str. 128.

⁹³ Szasz, *op. cit.* (bilj. 4), str. 13.

⁹⁴ Vidi American Psychiatry Association, *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition*, American Psychiatric Publishing, Washington DC, 2013.

otvoreno anticipiranje društvenog ponašanja, već uzak horizont očekivanja nametnutih vrijednosti građanima.

Egalitarni sindrom predstavlja jednodimenzionalan pokušaj deskripcije stvarnosti u novom vrijednosnom i tržišnom kontekstu preko negativnog etiketiranja egalitarnih (socijalnih) vrijednosti. Socijalno osjetljivo društvo time se ne prikazuje kao pozitivna i poželjna mogućnost, već kao opasnost i devijacija od zasad (neo)liberalnog modela. Međutim, zbog subjektivnosti u analizi kolektivnih vrijednosti, teorija egalitarnog sindroma je neprihvatljiva jer nije podvrgnuta razumnoj ispitivanju, a njezine komponente time su unaprijed postavljene kao ispravan i neupitan odraz društvene stvarnosti (koja je pritom nepravedno označena isključivo negativno).

Tijekom temeljnih promjena početkom devedesetih godina prošloga stoljeća (promjena državnog uređenja, transmisija određenih poželjnih vrijednosti, politički pluralizam, tržišna ekonomija i dr.) bilo je potrebno postaviti novi metanarativ koji bi opravdao kapitalističku državu, a kao uvjet tome postavlja se, *inter alia*, negiranje prošlosti upotrebom jezičnog modeliranja različitih kodova, vrijednosti, društvenih klasa i grupa⁹⁵ kako bi se stvorio antinarativ koji tu prošlost smatra "bolesnom", a time i građane koji iskazuju iz nje naslijeđene vrijednosti. Nasuprot tome, ističe se neprihvatljivost tvrdnje o suprotnosti socijalnih ciljeva i aktivnosti države s demokracijom. Upravo se u fundamentalnim promjenama i uspostavi novih demokracija krajem prošloga stoljeća izražava značaj "komplementarnosti pravne, demokratske i socijalne države, kao povijesnog kompromisa između mimikrije nejednakosti parolama apsolutne slobode *laissez-faire* liberalizma i izdizanja nedemokratskih stremljenja instrumentalizacijom socijalne politike kao jedine legitimacijske osnove socijalističkih režima".⁹⁶ Egalitarne vrijednosti ne treba interpretirati kao inhibirajući društveni fenomen (egalitarizam) koji priječi razvoj tržišne ekonomije, već kao instrument etabliranja pravednog društvenog uređenja koji obvezuje državu na ispravljanje ekstremnih ekonomskih nejednakosti te odgovara na potrebe građana institucionalnim strukturama provođenjem redistributivnih i socijalnih politika. Time država aktivno djeluje protiv društveno konstruiranih nejednakosti koje se obrušavaju na dostojanstvo, kvalitetu života, uspješnost i zadovoljstvo građana, ali uvijek uz pomoć kolektivnog stremljenja k reduciranju stratifikacije temeljenog na činjenici neporecive jednakosti svih ljudi.

⁹⁵ Fishman, Joshua Aaron, *The Sociology of Language*, u: Fishman, Joshua Aaron (ur.), *Readings in the Sociology of Language*, Mouton & Co., Hague, 1968., str. 5.

⁹⁶ Kuzelj, *op. cit.* (bilj. 83), str. 60.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Althusser, Louis, *Ideologija i državni ideološki aparati: Beleške za istraživanje*, Karpos, Beograd, 2009.
2. American Psychiatry Association, *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition*, American Psychiatric Publishing, Washington DC, 2013.
3. Barthes, Roland, *Image – Music – Text*, Fontana Press, London, 1977.
4. Bauman, Zygmunt, *Liquid Modernity*, Polity Press, Cambridge, 2006.
5. Burić, Ivan; Štulhofer, Aleksandar, *Egalitarni sindrom – sučeljenost kulture i društvenog razvoja*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2020.
6. Cooper, David, *The Language of Madness*, Penguin Books, London, 1980.
7. Durkheim, Emile, *The Division of Labour in Society*, The Macmillan Press Ltd., London, 1984.
8. Foucault, Michel, *The Archaeology of Knowledge*, Routledge, London, 2002.
9. Foucault, Michel, *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*, Routledge, London, 2010.
10. Goffman, Erving, *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*, Prentice-Hall, Inc., New Jersey, 1963.
11. Hjelmslev, Louis, *Prolegomena to a Theory of Language*, The University of Wisconsin Press, Madison, 1969.
12. Inglehart, Ronald; Welzel, Christian, *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*, Cambridge University Press, New York, 2005.
13. Lyotard, Jean François, *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1984.
14. Mauss, Marcel, *The Gift: Forms and Functions of Exchange in Archaic Societies*, Cohen & West, London, 1966.
15. Smerdel, Branko, *Ustavno uređenje europske Hrvatske*, Narodne novine, Zagreb, 2013.
16. Szasz, Thomas, *The Manufacture of Madness: A Comparative Study of the Inquisition and the Mental Health Movement*, Syracuse University Press, New York, 1997.
17. Thomas, William Isaac; Thomas, Dorothy Swaine, *The Child in America: Behaviour problems and programs*, Alfred A. Knopf, New York, 1928.
18. Weber, Max, *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*, Routledge, London, 2001.
19. Zrinščak, Siniša; Kregar, Josip; Sekulić, Duško; Ravlić, Slaven; Grubišić, Ksenija; Čepo, Dario; Petričušić, Antonija; Čehulić, Mateja, *Opća sociologija s uvodom u sociologiju prava*, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2020.
20. Županov, Josip, *Poslije potopa*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1995.

Članci:

1. Babić, Zdenko, Socijalna pravednost i tržišna efikasnost – Teoretski koncepti i uloga države, *Ekonomski pregled*, god. 57, br. 5–6, 2006., str. 344.–363.
2. Bačić, Arsen, Prava izgubljena u tranziciji, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 42, br. 1–2, 2005., str. 1.–19.
3. Burić, Ivan, Teorijske refleksije o mogućim uzrocima inertnosti egalitarnog sindroma, *Revija za sociologiju*, god. 47, br. 3, 2017., str. 335.–359.
4. Burić, Ivan; Štulhofer, Aleksandar, In search of the egalitarian syndrome: cultural inertia in Croatia?, *Financial theory and practice*, god. 40, br. 4, 2016., str. 361.–382.
5. Cindori, Sonja; Kuzelj, Valentino, Socijalni aspekt kriznoga poreza: fiskalni instrument ili devijacija poreznog sustava, *Ekonomska misao i praksa*, god. 27, br. 2, 2018., str. 479.–502.
6. Cindori, Sonja; Kuzelj, Valentino, Exemplis discimus: Reafirmacija vrijednosti i redefinicija sadržaja socijalne države u novom stoljeću, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, god. 40, br. 2, 2019., str. 823.–843.
7. Črpić, Gordan; Strika, Melanija, Nacrt za istraživanje solidarnosti u Hrvatskoj, *Bogoslovska smotra*, god. 74, br. 2, 2004., str. 477.–491.
8. Dolenc, Danijela, Preispitivanje “egalitarnog sindroma” Josipa Županova, *Politička misao*, god. 51, br. 4, 2014., str. 41.–64.
9. Dolenc, Danijela; Širinić, Daniela, Još uvijek teorijska fantazija: egalitarni sindrom Josipa Županova, *Politička misao*, god. 55, br. 3, 2018., str. 7.–42.
10. Fanuko, Nenad, Prirodni tokovi društva i uzbudljiva lakoća teorije. U počast profesoru Josipu Županovu, *Revija za sociologiju*, god. 36, br. 3–4, 2005., str. 129.–139.
11. Fishman, Joshua Aaron, *The Sociology of Language*, u: Fishman, Joshua Aaron (ur.), *Readings in the Sociology of Language*, Mouton & Co., Hague, 1968., str. 5.–13.
12. Gorman, Robert, Alfred Schutz – An Exposition and Critique, *The British Journal of Sociology*, god. 26, br. 1, 1975., str. 1.–19.
13. Hall, Stuart, *Encoding/Decoding*. u: Durham, Meenakshi Gigi, Kellner, Douglas (ur.), *Media and Cultural Studies: Keywords*, Blackwell Publishing, Oxford, 2006., str. 163.–174.
14. Haramija, Predrag, Prisutnost i posljedice svjetonazorskog nasljeđa komunizma, *Bogoslovska smotra*, god. 87, br. 4, 2017., str. 863.–883.
15. Katunarić, Vjeran, Od egalitarnog sindroma do izvrsnosti: O načinima legitimiranja društvenih nejednakosti, *Politička misao*, god. 48, br. 3, 2011., str. 11.–34.
16. Kuzelj, Valentino, Apologija socijalne države nasuprot institucionalizaciji nejednakosti u neoliberalnom poretku, *Paragraf*, god. 3, br. 1, 2019., str. 59.–84.

17. Patterson, Orlando, Culture and Continuity: Causal Structures in Socio-cultural Persistence, u: Friedland, R.; Mohr, J. (ur.), Matters of Culture: Cultural Sociology in Practice, Cambridge University Press, Cambridge, 2004., str. 71.–109.
18. Pusić, Eugen, Uvjeti institucionalne stabilizacije socijalne države, Revija za socijalnu politiku, god. 3, br. 3, 1996., str. 201.–216.
19. Rimac, Ivan; Burić, Ivan; Štulhofer, Aleksandar, Višerazinsko modeliranje egalitarnog sindroma i validacija kratke skale SEMA-5, Politička misao, god. 54, br. 3, 2017., str. 64.–79.
20. Scheffler, Samuel, What Is Egalitarianism?, Philosophy & Public Affairs, god. 31, br. 1, 2003., str. 5.–39.
21. Sigman, Rachel; Lindberg, Staffan I., Democracy for All: Conceptualizing and Measuring Egalitarian Democracy, Political Science Research and Methods, god. 7, br. 3, 2019., str. 595.–612.
22. Sekulić, Duško, Vrijednosno-ideološke orijentacije kao predznak i posljedica društvenih promjena, Politička misao, god. 48, br. 3, 2011., str. 35.–64.
23. Sekulić, Duško, Društveni okvir i vrijednosni sustav, Revija za sociologiju, god. 42, br. 3, 2012., str. 231.–275.
24. Šonje, Velimir, Egalitarni sindrom: ekonomska perspektiva, Politička misao, god. 53, br. 1, 2016., str. 153.–163.
25. Štulhofer, Aleksandar, O racionalnosti, normama i institucijama: evolucija sociokulturnog kapitala kao model institucionalne promjene, Društvena istraživanja, god. 4, br. 6, 1995., str. 953.–981.
26. Štulhofer, Aleksandar; Burić, Ivan, Je li egalitarni sindrom samo teorijska fantazija? Empirijski hommage Josipu Županovu, Politička misao, god. 52, br. 3, 2015., str. 7.–31.
27. Vuković, Vuk; Štulhofer, Aleksandar; Burić, Ivan, Je li Županov imao pravo? Testiranje podrijetla i perzistencije egalitarnoga sindroma, Društvena istraživanja, god. 26, br. 2, 2017., str. 207.–225
28. Županov, Josip, Kraj samoupravnog socijalizma – Da li i kraj socijalizma?, Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnost, br. 29=451, 1990., str. 155.–170.
29. Županov, Josip, Teze o društvenoj krizi, Revija za sociologiju, god. 9, br. 3–4, 1979., str. 40.–45.
30. Županov, Josip, The Social Legacy of Communism, Društvena istraživanja, god. 5, br. 2, 1996., str. 425.–455.

Izvori prava:

1. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 85/2010 – pročišćeni tekst i 5/2014 – Odluka Ustavnog suda br. SuP-O-1/2014 od 14. siječnja 2014.

Sudska praksa:

1. Ustavni sud Republike Hrvatske, Odluka i Rješenje br. U-IP-3820/2009, U-IP3826/2009 i dr. od 17. studenoga 2009.

Mrežni izvori:

1. Hrvatska enciklopedija, Sindrom, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=56097>, pristupljeno 6. prosinca 2020.

DEFENSE OF EGALITARIAN VALUES IN THE CONTEMPORARY CROATIAN SOCIAL AND CONSTITUTIONAL-LEGAL ORDER: RE-EXAMINING THE EGALITARIAN SYNDROME THEORY

Abstract

The aim of this paper is to defend egalitarian (social) values in the contemporary society in Croatia. In this sense, the validity of the basic assumptions and constituent components of Josip Županov's "egalitarian syndrome" theory are examined. A conclusion is drawn about the inadmissibility of labelling egalitarian values as unacceptable and undesirable using the clinical epithet "syndromic". The attempts of empirical confirmation of the presence of egalitarian syndrome in Croatian society by some authors are presented, and the failure of such research is pointed out. Namely, it is possible to prove the existence of certain values that appear as building blocks within Županov's theory, but it is inappropriate to interpret their (assumed) "joint manifestation" as a "social disease". Given that the grouping of individual values under the cap of the egalitarian syndrome is artificial, any attempt of empirical verification must stop at examining the existence of building components (specific social values), which by themselves and outside Županov's theoretical construct, are not a priori negative. Finally, the importance of egalitarian values in establishing modern European democratic orders is emphasized, as well as commitment of the Croatian constitution-maker to the concept of the welfare state and the principle of social justice.

Keywords: *egalitarian syndrome, egalitarian values, social values, social justice, redistributive principle*